

I sagen

Foreningen for Folkehøjskoler i Danmark

mod

Dansk Forfatterforening

blev af nævnet angående vederlag for benyttelse af litterære og kunstneriske værker samt fotografier den 16. december 1987 afsagt sålydende

kendelse:

Mellem klageren, Foreningen for Folkehøjskoler i Danmark, og indklagede, Dansk Forfatterforening, er opstået tvist om størrelsen af det vederlag, som skal ydes forfattere for optagelse af tekster i Folkehøjskolens Sangbog. Da denne tvist ikke har kunnet løses ved forhandling mellem parterne, har klageren, der anser sangbogen som et samleværk til brug ved undervisning, jfr. ophavsretslovens § 16, stk. 1, ved klageskrift af 10. september 1986 indbragt tvisten for det i henhold til lovens § 54 nedsatte nævn angående vederlag for benyttelse af litterære og kunstneriske værker samt fotografier.

I sagens behandling har deltaget højesteretsdommer Poul Høeg, højesteretssagfører Jørgen Pedersen og kommitteret W. Weincke.

Klageren har påstået indklagede tilpligtet at anerkende, at klageren for optagelse af sangteksterne i Folkehøjskolens Sangbog, 16. udgave, 7. og 8. oplag, samt 17. udgave, 1. og 2. oplag, skal yde et vederlag svarende til det mellem indklagede og Forlæggerforeningen for undervisningsbøger (§ 16 bøger) aftalte beløb pr. normalside pr. 1.000 eksemplarer med fradrag af 33 1/3%.

Indklagede har i foreløbigt svarskrift af 20. februar 1987 påstået sagen afvist fra nævnet, idet indklagede finder, at Folkehøjskolens Sangbog på grund af sit formål, faktiske udbredelse og anvendelse ikke kan betegnes som værende til undervisningsbrug og i det hele falder uden for anvendelsesområdet for ophavsretslovens § 16.

Afvisningsspørgsmålet har været forhandlet mundtligt for nævnet den 22. september 1987. Efter proceduren tilkendegav nævnet som sin opfattelse, at Folkehøjskolens Sangbog må betragtes som et samleværk til brug for undervisning, uanset at sangbogen også benyttes uden for undervisningssammenhæng; den falder derfor efter nævnets skøn inden for anvendelsesområdet for ophavsretslovens § 16. Afvisningspåstanden kunne derfor ikke tages til følge, men sagen skulle fortsættes til behandling af realiteten.

Indklagede har herefter - uden præjudice for sit principale synspunkt - nedlagt følgende påstand:

For optagelse af sangtekster i Folkehøjskolens Sangbog, 16. udgave, 7. og 8. oplag, samt 17. udgave, 1. og 2. oplag, bør klageren yde vederlag til forfatterne i overensstemmelse med de i "Overenskomst mellem Den Danske Forlæggerforening og Dansk Forfatterforening vedrørende samleværker til brug ved undervisning sammenstillet af bidrag fra et større antal ophavsmænd" gældende takster for sangbøger beregnet til undervisningsbrug pr. normalside pr. 1.000 eksemplarer.

Sagens nærmere omstændigheder er følgende:

Folkehøjskolens Sangbog udgives af klagerne. 14. udgave udkom i 1951 og blev i 13 oplag trykt i ialt 464.000 eksemplarer, 15. udgave udkom i 1964 og blev i 7 oplag trykt i ialt 364.000 eksemplarer og 16. udgave udkom i 1974 og blev i 8 oplag trykt i ialt 402.000 eksemplarer. Salgsprisen er for tiden 72 kr. incl. moms, og der sælges omkring 30.000 eksemplarer om året.

Forfatterne er for sangteksterne i bogen hidtil blevet honoreret med taksterne for sangbøger i den i indklagedes påstand nævnte

overenskomst. Pr. normalside pr. 10.000 eksemplarer har disse takster gennem en årrække udviklet sig således:

1963:	27,00 kr.
1970:	36,00 kr.
1971:	38,00 kr.
1975-79:	67,00 kr.
1980-81:	150,00 kr.
1982:	171,00 kr.
1984:	270,00 kr.
1986:	292,50 kr.
1987:	298,00 kr.

Den betydelige stigning i taksterne i de senere år har medført, at klageren nu ønsker en rabatorrdning for taksternes vedkommende svarende til, hvad der i henhold til nævnets afgørelser er gældende for honoreringen af komponister til melodier i Folkehøjskolens Sangbog.

Melodier til sangene blev første gang optaget i Folkehøjskolens Sangbog i 15. udgaves 1. oplag i 1964. Parterne havde i 1963 indledet forhandlinger om betaling til komponisterne og Dansk Komponistforening havde krævet en takst på 50 kr. pr. melodi for et oplag på 10.000 eksemplarer, hvilket svarede til, hvad der blev betalt for melodier i andre sangbøger, der efter Komponistforeningens opfattelse kunne sammenlignes med Højskolesangbogen.

Højskoleforeningen (da Foreningen af Højskoler og Landbrugsskoler) tilbød som udgangspunkt at betale de 50 kr. pr. melodi for et oplag på 30.000 eksemplarer.

Parterne nåede ikke til enighed, og sagen blev indbragt for nærværende nævn, som ved kendelse af 17. september 1965 bestemte, at der for optagelse af melodier i Folkehøjskolens Sangbog, 15. udgave, 1. og 2. oplag skulle ydes komponisterne et vederlag på 50 kr. pr. melodi for et oplag på 15.000 eksemplarer.

Kendelsens præmisser er sålydende:

"Nævnet skal til det anførte udtale, at det af klagerne fordrede vederlag på 50 kr. pr. melodi for et oplag på 10.000 eksemplarer ikke i almindelighed vil kunne anses for urimeligt ved optagelse af melodisatser i sangbøger til undervisningsbrug; den omstændighed, at en sangbogs udgivelse må anses at tjene et kulturelt formål, der fortjener samfundsmæssig anerkendelse, findes ikke at kunne medføre, at ophavsmænd normalt skulle tåle at vederlaget for optagelse af deres værker i en sådan bog fastsættes lavere end, hvad der må anses for et rimeligt vederlag for deres indsats. Ej heller findes det om vederlaget til forfatterne oplyste at være af afgørende betydning ved fastsættelsen af komponisternes honorarer.

Imidlertid findes den her omhandlede sangbog at adskille sig væsentligt fra andre værker af lignende art ved, at den som følge af den store kreds, hvortil den henvender sig, udgives i et endog meget betydeligt antal eksemplarer, og denne omstændighed, der i sig selv vil medføre en højere betaling til komponisterne end ved de andre værker, findes efter nævnets opfattelse at begrunde, at vederlaget for optagelse af melodier i denne sangbog fastsættes noget lavere, end hvad der ellers ville være rimeligt. Nævnet må herefter finde, at et vederlag på 50 kr. pr. melodi for et oplag på 15.000 eksemplarer under de foreliggende omstændigheder må anses for rimeligt ved udsendelsen af sangbogens 15. udgaves 1. og 2. oplag."

I 1970 kunne Højskoleforeningen og komponisterne ikke blive enige om en regulering af taksterne fra 1965, og også denne tvist blev indbragt for nævnet.

Dansk Komponistforening påstod nu honoraret for melodier i sangbogens 15. udgave, 5. og 6. oplag, fastsat til 75 kr. pr. melodi for et oplag på 15.000 eksemplarer. Foreningen henviste til, at efter en overenskomst af 11. september 1967 mellem Dansk Komponistforening og Dansk Musikforlæggerforening var betalingen for melodier, der blev optaget i 16 værker 75 kr. for et oplag på indtil 10.000 eksemplarer og derefter yderligere 37,50 kr. pr. påbegyndt 5.000 eksemplarer. Man ville altså fortsat yde Højskoleforeningen den 33 1/3% rabat, der i kendelsen af 17. september 1965 var ydet derved, at betalingen gjaldt for et oplag

på ikke 10.000, men 15.000 eksemplarer.

Ved nævnets kendelse af 4. juni 1971 blev klagernes påstand taget til følge - også for såvidt angik 15. udgaves 7. oplag.

Det således fastsatte betalingsprincip med 33 1/3% rabat på melodierne har siden været fulgt, således at den i andre § 16-værker fastsatte melodibetaling for oplag på indtil 10.000 eksemplarer for Højskolesangbogen dækker oplag på indtil 15.000 eksemplarer.

Det således for melodierne fastsatte honorar for indtil 15.000 eksemplarer har gennem årene udviklet sig således:

1964-69:	50,00 kr.
1970-72:	75,00 kr.
1973-74:	150,00 kr.
1975:	205,00 kr.
1981-82:	275,00 kr.
1984:	330,00 kr.
1986:	345,00 kr.

Klagerens påstand i nærværende sag er udtryk for, at man også for teksternes vedkommende ønsker 33 1/3% rabat i forhold til, hvad der ellers skal betales for tekster i § 16-værker, ligesom indklagedes påstand er udtryk for, at man ikke vil yde en sådan rabat, men kræver normal takst.

Under den mundtlige forhandling er der fremdraget oplysninger om følgende andre § 16-sangbøger, der alle med hensyn til takster honoreres i overensstemmelse med indklagedes påstand i denne sag.

Arbejdersangbogen indeholder 180 sange, hvoraf der betales tekst-honorar for 81. Der sælges ca. 20.000 eksemplarer årligt, og udsalgsprisen er 55 kr.

Dansk Skolesangbog har i august 1986 udgivet 6. oplag af 4. udgave, som nu er trykt i 60.000 eksemplarer. Udsalgsprisen er 93 kr.

"555 Sange" er udkommet siden 1972 med et totaloplag på ca. 250.000 eksemplarer. Udsalgsprisen er omkring 110 kr., og der sælges årligt ca. 14.000 eksemplarer. Ca 30% af teksterne og ca. 28% af melodierne er beskyttede efter ophavsretsloven.

I tilslutning til "555 Sange" er siden 1982 udgivet "151 andre Sange". Begge har den intention at danne et bredt, alsidigt udvalg til brug i sangundervisningen på forskellige niveauer.

Det er af Dansk Arbejdsgiverforening oplyst, at "tilsammenlønnen" for samtlige arbejdere i hele landet efter DA's lønstatistik gennemsnitligt udgjorde i 1963 733 øre/time og i 1986 7.387 øre/time eller godt ti gange så meget.

Klageren har til støtte for sin påstand anført, at det i præmisserne til nævnets kendelse af 17. september 1965 anførte også fuldt ud har gyldighed i nærværende sag. Folkehøjskolens Sangbog indtager fortsat en absolut særstilling med hensyn til oplagstal. Det medfører, at tekstforfatterne får vederlag, der meget betydeligt overstiger, hvad de får for andre sangbøger. Såfremt indklagede får medhold vil væsentlige prisforhøjelser blive nødvendige, ikke mindst fordi man i 17. udgave har tænkt tilnærmelsesvis at fordoble antallet af beskyttede tekster - og melodier. Sådanne prisforhøjelser vil gå ud over salget - og mindre oplag vil give højere produktionsudgifter. Slutresultatet vil blive, at forfatterne vil få et mindre udbytte end i dag og/eller at klageren må revidere planerne om en udbygning og fornyelse af bogen.

Det må i den forbindelse også fremhæves, at udsalgsprisen fastsættes under hensyntagen til een af foreningens ideologiske grundsætninger i relation til udgivelsen, nemlig at udbrede kendskabet til den danske sangskat. Et eventuelt overskud anvendes til at fremme de danske højskolers sag. Det er således ikke hensyn til overskud, der ligger bag udgivelsen, men ønsket om at fremme det kulturelle liv i Danmark.

Indklagede har overfor det anførte gjort gældende, at Folkehøjskolens Sangbog fortsat bør honoreres efter overenskomstmæssigt fastsatte takster for § 16-sangbøger. Disse takster er forhøjet parallelt med den øvrige lønudvikling her i landet, og der er

ingen grund til, at forfatterne skulle give afkald på indtægter særligt til fordel for Højskolesangbogen. Hvilket takstniveau, der bedst tjener forfatternes interesser, er de nok de nærmeste til at afgøre. En imødekommelse af klagerens påstand vil iøvrigt også medføre en helt ubegrundet favørstilling for Højskolesangbogen i konkurrencen med andre værker af nogenlunde samme tilsnit og med lignende formål.

Kendelserne fra 1965 og 1971 vedrørende betaling for beskyttede melodier er ikke afgørende her, og indklagede vil iøvrigt sætte et spørgsmålstejn ved, om disse kendelser var rigtige og rimelige i 1965 og 1971, endsige er det i dag.

Til det således anførte skal nævnet udtale:

Højskolesangbogen er een blandt flere sangbøger med nogenlunde ens opbygning og formål. Udgangspunktet for honoreringen må være, hvad forfattere og forlæggere enes om at aftale, og her har da også i en årrække været en overenskomst med aftalte takster, hvilken overenskomst også har været anvendt i forholdet mellem parterne i nærværende sag.

Der må kræves særdeles tungtvejende grunde til mod en parts protest at tvinge denne til at nøjes med ringere honorarregler end dem, der gennem en lang årrække er anvendt ikke blot i forhold til klageren, men også i forhold til udgivere af lignende værker.

Sådanne tungtvejende grunde findes ikke at foreligge.

Tværtimod findes hensynet til de nævnte andre udgivere at tale mod tvangsmæssigt at pålægge indklagede en betalingsordning, der vil favorisere klageren i forholdet til disse andre udgivere.

Det om kendelserne fra 1965 og 1971 om betaling for melodier oplyste findes ikke at kunne føre til et andet resultat.

Herefter vil indklagedes påstand vedrørende realiteten være at tage til følge.

Thi bestemmes:

For optagelse af sangtekster i Folkehøjskolens Sangbog, 16. udgave, 7. og 8. oplag, samt 17. udgave, 1. og 2. oplag, bør klageren yde vederlag til forfatterne i overensstemmelse med de i "Overenskomst mellem Den Danske Forlæggerforening og Dansk Forfatterforening vedrørende samleværker til brug ved undervisning sammenstillet af bidrag fra et større antal ophavsmænd" gældende takster for sangbøger beregnet til undervisningsbrug pr. normalside pr. 1.000 eksemplarer.

Poul Høeg

Jørgen Pedersen

W. Weincke